Stadskerk Nijmegen (OCP), 16 augustus 2026, 'Ekklesiaviering', thema: 'Vacare, leeg worden''; voorganger: pastor Eva Martens

[1e lezing: uit 'Op een andere planeet kunnen ze me redden', Lieke Marsman:]
Als de zomer aanbreekt proberen mijn vriendin en ik de Veluwe. De regen komt dagenlang met bakken uit de hemel, net als de existentiële crises dat doen. Waarom denken we eigenlijk altijd dat weekendjes weg de oplossing voor onze problemen zijn? Er is niets zo erg als rauw verdriet moeten verdragen zonder het comfort van je eigen huis, je eigen spullen, je lievelingstrui die je vergat in te pakken. Ik moet ondertussen onhandelbaar zijn voor mijn naasten, mijn geliefde in het bijzonder.
Toch begint er zich in die week, die ik achteraf gezien wel als een persoonlijk dieptepunt durf te omschrijven, iets te verschuiven. Terwijl we moedeloos door de modder ploeteren, regen of niet, we zijn gekomen om te wandelen dus we wandelen – krijgt het verdriet, dat harder is dan ooit, zo nu en dan zachte randen. Ik heb het idee dat die zachte randen zomaar ontstaan. Ik hoef er niets voor te doen. Maar ook dat ze *niet* zomaar ontstaan: ze worden zacht gemaakt door het bestaan zelf, door dit klamme rothuisje met z'n drassige tuin en z'n dorstige teken, door de Nederlandse natuur die we helemaal kapot recreëren, waar om de haverklap weer een nieuw paaltje staat, een nieuw informatiebord van weer een nieuwe instantie die wil vertellen welke vogels je in dit stukje bos allemaal kunt zien, ook al kun je steeds minder vogels zien… Na de hardheid van zulke gedachten volgt steeds iets wat groter is, wat goed is. Wat me zegt dat achter alle lokale bestemmingsplannen een veel groter plan zit, waar wij mensen geen weet van hebben maar we wel op kunnen vertrouwen. God, misschien.

[Evangelielezing: Matteüs 15, 21-28]
En weer vertrok Jezus; hij week uit naar het gebied van Tyrus en Sidon.
Plotseling klonk de roep van een Kanaänitische vrouw die uit die streek afkomstig was: 'Heb medelijden met mij, Heer, Zoon van David! Mijn dochter wordt vreselijk gekweld door een demon.'
Maar hij keurde haar geen woord waardig. Zijn leerlingen kwamen naar hem toe en vroegen hem dringend: 'Stuur haar toch weg, anders blijft ze maar achter ons aan schreeuwen.'
Hij antwoordde: 'Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van het volk van Israël.'
Maar zij kwam dichterbij, wierp zich voor hem neer en zei: 'Heer, help mij!'
Hij antwoordde: 'Het is niet goed om de kinderen hun brood af te nemen en het aan de honden te voeren.'
Ze zei: 'Zeker, Heer, maar de honden eten toch de kruimels op die van de tafel van hun baas vallen.'

Toen antwoordde Jezus haar: ‘U hebt een groot geloof! Wat u verlangt, zal ook gebeuren.’ En vanaf dat moment was haar dochter genezen.

[overweging:]
Ik schreef deze preek voor vanmorgen op de camping. Terwijl ik zit te schrijven zie ik een jonge vader met een ontroostbare baby heen en weer lopen. Eerst in een kinderwagen. Maar als dat niet werkt neemt hij het kind op en legt het tegen zich aan, hupsend, pratend, sussend.
Het is ochtend en ik heb de indruk dat ze geen al te beste nacht hebben gehad. De moeder komt met een vermoeid hoofd zo nu en dan even naar buiten uit het kleine huisje, waar nog twee kleine kinderen druk omheen banjeren, soms ruziënd over een schepnetje, dan weer voetballend, of om snoepjes zeurend. Ik volg het schouwspel maar half, terwijl ik me probeer te concentreren op mijn verhaal. Ja, wie gaat er dan ook proberen een preek te schrijven op de camping. Ik zal u het verhaal van mijn planning en hoe die anders liep dan gehoopt besparen, maar het liep zo dat ik bij de tent onder de luifel zit te schrijven.
Intussen heeft de campingbuurman de auto erbij gehaal. Hij legt de nog steeds huilende baby voorzichtig in het zitje. ‘Ik weet het anders niet meer’, lees ik in zijn houding. Ik weet nog dat ik dat zelf ook een keer heb gedaan.
Ik denk dat we allemaal wel iets herkennen van hoe vakantie soms ook best uitdagend kan zijn. Gelukkig is dat tegenwoordig minder een taboe. Mijn sociale media waarschuwden me de afgelopen weken al met wetenschappers en ervaringsdeskundigen die uitleggen hoe stressvol vakantie ook kan zijn. Lieke Marsman beschreef daar ook mooi iets van in de lezing van vanmorgen.

Waarom blijven we het dan doen en er ergens toch in geloven? Omdat het vaak ok wel ontspannen is en plezier geeft, en omdat even uit het gewone ritme ons ook goed doet, natuurlijk. Maar ik denk dat we ook iets diepers zoeken, dat ook en soms juist ook werkt, wanneer het niet zo loopt zoals we hoopten.

Misschien zoeken we in vakantie uiteindelijk niet alleen rust. Misschien zoeken we ruimte. Ruimte om onszelf tegen te komen, elkaar terug te vinden. Ruimte om anders te kijken. In de oude kloostertraditie kent die oefening een mooi woord: vacare. Het wil zeggen; leeg worden voor God. Dat is eigenlijk de oefening van het leven zelf, je kunt het oefenen met meditatie, maar ook juist met ontmoeting en pelgrimage.
Ik ervaar niet zelden dat een vakantie, hoe simpel en dichtbij huis die soms ook is, eigenlijk een levensreis is in het klein. Dat het onverwachte dat dan gebeurt me juist iets te zeggen heeft dat ik niet had kunnen bedenken.

In de lezingen van vanmorgen ontmoeten we ook twee mensen op reis. Lieke Marsman, die op vakantie is, maar niet voor de leuk. Ze heeft net verschrikkelijk nieuws gekregen; een diagnose, haar is een ongeneeslijke ziekte en een vroegtijdige dood aangezegd. Meteen heeft ze spijt van de keuze om dat nieuws te verwerken tijdens een korte vakantie. En toch gebeurt het juist dan dat er iets gebeurt van vacare, van ruimte maken. Niet omdat al het moeilijke wegvalt. Integendeel. En ook niet omdat alle nadelen van vakantie hen bespaard blijven. Maar juist door de ontmoeting met dat alles, lijkt het. Ze weet het zelf ook niet precies. Ze zegt: "Ik heb het idee dat die zachte randen zomaar ontstaan. Ik hoef er niets voor te doen. Maar ook dat ze *niet* zomaar ontstaan: ze worden zacht gemaakt door het bestaan zelf," en dan komen alle lelijke dingen die ze tegenkomt en die op een of andere manier leiden tot een ruimte. Tot zachte randen, maar ook tot een vermoeden van een groter plan…

We ontmoeten Jezus ook onderweg. Niet op vakantie, maar wel in onbekend gebied, in het gebied dat ligt buiten de joodse gebieden die hij beschouwt als zijn werkterrein. Hij had juist hiervoor een hevige discussie met Schriftgeleerden. Er staat letterlijk dat Jezus 'uitwijkt' naar het gebied van Tyrus en Sidon. Of hij vluchtte, vanwege de dreiging, of meer even rust zocht, dat weten we niet, dat vertelt het verhaal niet precies. Maar wel dat hij naar dit vreemde gebied uitwijkt, dat niet behoort tot het domein van zijn missie. Dat laatste wordt heel duidelijk in het verhaal. Hij ontmoet een vrouw die hem schreeuwend tegemoet komt. Over haar wordt slechts aangegeven dat ze uit dit gebied komt. Wat zij gelooft of in welke traditie ze staat dat weten we niet. Wel dat ze hem meteen aanspreekt met 'Zoon van David'. Jezus is echter niet meteen overtuigd door die vrome uitspraak van deze vreemdelinge, zijn eerste reactie is: "Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van Israël."
Misschien in het licht van ons perspectief van vacare vanmorgen zoiets als: ik heb even vrij. Laat me met rust.
Maar dat ontmoedigt haar niet. Zij maakt haar punt alleen maar duidelijker, ze werpt zich voor hem op de grond neer en roept: 'Help me!'
Dan reageert Jezus op een manier die ons, denk ik, mij in ieder geval, steeds weer tegen de borst stuit als ik het lees: "het is niet goed om de kinderen hun brood af te nemen en het aan de honden te geven."

Misschien voelen we de neiging om deze woorden van Jezus snel uit te leggen. Dat hij het niet zo bedoelde, die vreemdelingen die honden worden genoemd. Het gaat hier, zeggen sommige bijbeluitleggers om een spreekwoord. Het gaat niet om straathonden, maar juist om huishondjes, die schattig zijn, verzachten sommige uitlegger. Het was een test, zeggen anderen. Maar misschien moeten we eerst maar even voelen hoe hard ze klinken.

Ik moet eerlijk zeggen: ik vind dit heel ongemakkelijk. Ik zou willen dat deze vrouw opstaat en zegt: dit pik ik niet. Ik zou willen dat ze Jezus tegenspreekt. ‘Ik ben geen hond.’
Toch doet zij iets anders, dat minder kruiperig is dan het lijkt. Ze blijft staan. Ze blijft spreken. Ze laat zich niet wegsturen. Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van het volk van Israël, zegt Jezus. Hij trekt daar een grens. Zij gaat mee in de vernederende metafoor van Jezus en maakt er iets anders van.

Misschien gebeurt hier iets merkwaardigs. Jezus heeft de ruimte kleiner gemaakt: ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van Israël. Maar deze vrouw hoort in zijn woorden iets anders. Zij hoort niet alleen een grens; zij hoort ook de overvloed die achter die grens verborgen ligt.
"De honden eten toch de kruimels die van de tafel van hun baas vallen?"
Met andere woorden: als Gods tafel werkelijk Gods tafel is, kan er toch geen gebrek zijn. Er is genoeg. Meer dan genoeg. Ze maakt ruimte in een verhaal waarin voor haar aanvankelijk nauwelijks ruimte lijkt te zijn.
En misschien is dat het moment waarop Jezus' blik wordt geopend en zijn veel ruimere roeping zichtbaar wordt. De tafel wordt groter.

Dat klinkt misschien spottend of kleinerend, maar dat bedoel ik zo helemaal niet. Jezus gaat ons voor in een oefening in vacare. Hij laat bovendien zien dat dat steeds nodig blijft; zolang we leven. De kleine god die wij zelf maken te bevrijden, voor degene die altijd groter is dan wij kunnen denken en zien.
Misschien is dat wel wat mij in dit verhaal uiteindelijk het meest raakt. Niet alleen dat de heilsbestemming groter wordt, maar dat die ruimte blijkbaar nooit voor eens en altijd gegeven is.
Ook Jezus moet dat vacare blijkbaar blijven oefenen. Hij weet wie zijn mensen zijn, waar zijn roeping ligt. En dan komt deze vrouw op zijn weg. Een vrouw die niet in het plaatje past. Iemand voor wie hij aanvankelijk geen ruimte lijkt te hebben.
En dan gebeurt er iets in die ontmoeting. Zijn blik wordt ruimer. De ruimte wordt groter. De tafel wordt groter.
Het is een beweging die je telkens opnieuw moet maken.
We denken soms dat we ruimdenkend zijn. Dat we weten dat God groter is dan onze eigen overtuigingen. En toch maken we voortdurend weer kamers in ons hoofd waarin God mag wonen — en andere ruimtes waar God blijkbaar niet kan komen.
Tot er iets gebeurt, of iemand op ons pad komt die niet in onze ruimte past.
Nieuws dat ons leven op z’n kop zet, iemand die ons stoort, onze vanzelfsprekendheden doorbreekt.

Het zijn niet altijd de gemakkelijke momenten, waarop die blik zich aandient. En ik wil dat zeker niet romantiseren. Lieke Marsman schrijft daar mooi over in de lezing die we hoorden.

Misschien is dat wel het vreemde aan vacare.
We denken dat wij ruimte moeten maken. Dat wij onszelf moeten leegmaken voor God.
Maar misschien is het soms andersom.

Misschien zijn het juist de momenten waarop wij merken dat we het niet meer weten, dat onze eigen ruimte te klein is geworden, waarop er iets kan gebeuren.

Niet omdat ziekte, verdriet of ongemak ergens goed voor zijn. Maar omdat ze ons soms ontnemen wat we dachten te weten, te kunnen, te beheersen.

En misschien komt God ons daar soms tegemoet.

Niet als een antwoord dat alles oplost.
Maar als iets wat onze blik opent.
Als een zachte rand.
Als een tafel waaraan ineens meer mensen blijken te passen dan wij dachten.

Misschien is dat wat vacare betekent:
niet dat wij God een plaats geven in ons leven,
maar dat we ontdekken dat God groter is
dan de plaats die wij voor God hadden bedacht.

En dat we, telkens opnieuw, mogen leren om daarin mee te bewegen. Mogen we zo op weg zijn, Hem achterna.

Moge het zo zijn.

Eva Martens, evalmmartens@gmail.com